

บทที่ 6

บทสรุป

Michael Moerman เคยเสนอแนวความคิดของเขาเกี่ยวกับความเป็นลื้อของชาวไทลื้อว่า สามารถผันแปรตามบริบททางประวัติศาสตร์ เช่น การเปลี่ยนแปลงของศูนย์กลางของอำนาจทางการเมือง และการย้ายถิ่นฐานของเขาเหล่านั้น โดยการผันแปรดังกล่าวนี้นอกจากจะมีเหตุจากการได้รับอิทธิพลจากศูนย์กลางอำนาจใหม่ที่เข้ามากระทบแล้ว ส่วนหนึ่งยังเกิดขึ้นเนื่องจากความพยายามในการปรับตัวให้เข้ากับศูนย์กลางอำนาจใหม่ ดังนั้นความหมายของการเป็นชาวไทลื้อจึงอยู่ที่การกำหนดของชุมชนไทลื้อเอง¹

ในประเทศไทยเราพบว่าสถานภาพของชุมชนไทลื้อในหลายจังหวัดของภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยมีความหลากหลายอย่างมาก ในจังหวัดลำปางชาวไทลื้อที่อำเภอกล้วยพะเยาเกือบครึ่งชุมชนรู้สึกไม่พอใจกับการที่คนต่างชุมชนเรียกตนเองว่า “ลื้อ” หรือ “บ่าลื้อ” เพราะชาวพื้นเมืองลำปางมีทัศนคติดูถูกชาวไทลื้อ และรังเกียจที่จะติดต่อด้วย บางคนมองสังคมไทลื้อบ้านกล้วยพะเยาว่าเป็นสังคมของผู้ที่เป็นโลกเรื้อน และไม่ยอมรับผลผลิตเช่นผลไม้จากชุมชนดังกล่าว²

ในลำพูนชาวไทลื้อส่วนใหญ่พอใจที่จะเรียกตนเองว่า “ยอง” เนื่องจากบรรพบุรุษอพยพมาจากเมืองยองและเรียกตนเองว่าเป็นคนยอง (ในขณะที่คนไทยและนักชาติพันธุ์วิทยามองว่าคนเหล่านี้จัดเป็นกลุ่มชาวไทลื้อกลุ่มหนึ่ง) และพยายามปรับตัวให้เป็นคนเมืองหรือไทยยวน อย่างมากเช่นสามารถพูดภาษาไทยยวนได้ทั้งชุมชน หรือชาวยองบางชุมชนแทบไม่มีคนที่พูดภาษาดั้งเดิมของตนได้เลย

อย่างไรก็ตามในชุมชนบ้านหลวงเหนืออันเป็นพื้นที่ศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ กลับพบว่าชาวบ้านภาคภูมิใจในความเป็นลื้ออย่างมาก และชาวบ้านต่างชุมชนเองก็ยอมรับในความเป็นลื้อ และชื่นชมในความขยันขันแข็งของคนเหล่านี้อย่างมาก ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่าตัวแทนผู้นำของชุมชนบ้านหลวงเหนือยังมักได้รับความไว้วางใจให้เป็นกำนันตำบลหรือผู้นำสูงสุดของตำบลมาโดยตลอด ดังพบว่าในช่วงเวลากว่า 80 ปีที่ผ่านมาอันเป็นช่วงเวลาที่ทำการศึกษามีกำนันที่เป็นชาวบ้านหลวงเหนือกว่า 4 คนจากจำนวนกำนันที่ปกครองสืบต่อกันมารวม 5 คน

---

¹ Michael Moerman. “Ethnic Identification in a Complex Civilization : Who are Lue?.” *American Anthropologist* , 1965.

² ประจักษ์รักพงษ์ และคณะ , *เรื่องเดียวกัน* , หน้า 170.

จากงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดเราจะเห็นว่าสถานดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นอย่างลอยๆ หากแต่เกิดขึ้นเนื่องจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านลวงเหนือ ที่มีการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อสัมพันธ์กับรัฐและทุนเข้มข้นและซับซ้อนขึ้นตามมิติทางเวลาดังแต่ช่วงที่รัฐไทยเริ่มขยายอำนาจสู่ชุมชนตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 25 ดำเนินจนถึงปัจจุบัน โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาผ่านความเปลี่ยนแปลงในด้านลักษณะและเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้นำที่เป็นทางการของชาวไทยที่อยู่ในหมู่ 4 และหมู่ 5 ตำบลคอยสะเกิด ระหว่างปี พ.ศ. 2460 – 2540

จากการศึกษาพบว่าในช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ 24 ชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้ถูกบีบคั้นโดยปัจจัยต่างๆ อย่างน้อย 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยภายนอกอันได้แก่การบีบคั้นจากรัฐไทยที่บีบคั้นชุมชนด้วยการเก็บภาษีที่เป็นตัวเงินสร้างความเดือดร้อนแก่ชุมชนและชาวนาในภาคเหนือชุมชนอื่นๆ อย่างมาก เนื่องจากชุมชนมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจอยู่บนระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพ ที่ทำการเกษตรเพื่อการดำรงชีวิตเท่านั้นยัง ไม่มีการผลิตเพื่อขายให้มีรายได้เป็นตัวเงิน ส่วนปัจจัยภายในพบว่าพื้นที่เพื่อการเกษตรของชุมชนที่มีอยู่อย่างจำกัดเริ่มไม่พอเพียงต่อจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้น ชาวบ้านต้องปรับตัวในหลายทิศทางเช่นการอพยพไปบุกเบิกที่ทำกินในพื้นที่ที่สามารถบุกเบิกที่ทำกินได้และมีประชากรเบาบาง ในขณะที่บางคนที่มีทุนก็เข้าสู่ระบบการค้าวัวต่าง ทำการค้ากับชุมชนที่อยู่ห่างไกลนำสินค้าไปแลกเปลี่ยน ก่อนนำกลับมาขายที่ตลาดของอำเภอคอยสะเกิดซึ่งการค้าในลักษณะดังกล่าวก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างผู้นำของชุมชนในช่วงแรกๆ ด้วยเช่นกันดังพบว่า

ผู้นำคนแรกที่ทำการศึกษาคือกำนันทิพย์ เป็นผู้ที่สามารถพัฒนาสถานภาพผ่านการค้าวัวต่าง โดยมีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นพื้นฐาน นอกจากนี้กำนันยังเคยบวชเรียนในวัดจนถึงระดับเจ้าอาวาส กำนันเป็นผู้นำที่ใช้ความพยายามอย่างมากในการพัฒนาสถานภาพของชุมชนและตนเอง ผ่านการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับศูนย์กลางอำนาจใหม่คือรัฐไทย โดยมีการรับนโยบายต่างๆ จากกรุงเทพฯ ปรับใช้กับชุมชนทั้งการเปลี่ยนนิกายสงฆ์เป็นธรรมยุติกนิกาย และการรับการศึกษาแผนใหม่ ซึ่งลักษณะการปรับตัวดังกล่าวดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Michael Moerman ข้างต้นอย่างมาก ในเรื่องของปรับตัวเข้าหาศูนย์กลางของอำนาจเพื่อการดำรงอยู่ของชุมชน

โดยสิ่งที่น่าจะเป็นปัจจัยหลักส่งผลให้ผู้นำเชื่อมั่นและมีอิทธิพลต่อความนิยมในกรุงเทพฯ ดังกล่าวอย่างมากคือพระจากชุมชน 2 รูปที่สามารถพัฒนาสถานภาพผ่านการบวชเรียนที่กรุงเทพฯ คือ “พระมหาปิง” ที่ภายหลังได้เป็นเจ้าคุณนรพิศิตพิศาลคุณและ “พระมหาบาง” น้องชายของกำนันทิพย์ที่ภายหลังสึกออกมาได้เป็นกำนันในเขตเมืองพร้าวได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนเวียงระวังเหตุ ซึ่งเป็นเครือข่ายอิทธิพลที่สำคัญของกำนันในการติดต่อกับเมืองพร้าวทั้งในเรื่องการค้าและการบุกเบิกที่นา และในขณะเดียวกันกำนันก็ได้อาศัยเจ้าคุณนรพิศิตพิศาลคุณเป็นกำลังหลักในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เข้ากับรัฐไทย ผ่านการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาและศาสนาดังที่กล่าวไป

แล้ว และสิ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ที่กระหว่างกำนันทิพย์กับรัฐไทย คือการได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหมื่นบุญเรืองวรพงษ์ ในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ดีการที่กำนันมีฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญอยู่ในท้องถิ่น คือการให้เช่านาและปล่อยเงินกู้ที่มีพื้นฐานอยู่บนระบบอุปถัมภ์ ประกอบกับการที่องค์กรภายในชุมชนต่างๆยังมีพลังอย่างมาก เป็นเหตุให้กำนันต้องดำเนินบทบาทการเป็นตัวแทนของชุมชนมากกว่าจะเป็นตัวแทนของรัฐ และรักษาผลประโยชน์ของชุมชนเป็นหลักแม้จะขัดแย้งกับข้าราชการในบางครั้งก็ตาม

แต่โดยรวมแล้วพบว่าแนวความคิดพัฒนาชุมชนผ่านการเชื่อมความสัมพันธ์กับกรุงเทพฯ มีอิทธิพลต่อผู้นำรุ่นต่อๆมาอย่างมาก ดังพบว่าแนวการปกครองชุมชนของพ่อน้อยสาม ผู้นำชุมชนคนต่อมา ที่เป็นชาวบ้านอีกผู้หนึ่งที่เลื่อนสถานะผ่านการค้าและการบวชเช่นเดียวกับกำนันทิพย์ ก็ยังคงตอบสนองความต้องการของรัฐอย่างเต็มที่ ด้วยการนำชุมชนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ และสัมพันธ์กับรัฐและทุนมากขึ้นเรื่อยๆ เช่นมีการร่วมมือกับเจ้าอาวาสวัดและนายอำเภอ ระดมแรงงานชาวบ้านครั้งใหญ่ในการสร้างถนนเข้าสู่ชุมชนเพื่อส่งเสริมระบบการปลูกพืชเพื่อขาย แม้ว่านโยบายของรัฐที่มีต่อชุมชนในช่วงนี้จะเน้นไปที่การเข้ามาจัดการทรัพยากรและดึงทรัพยากรของชุมชนออกไปอย่างมากเช่นการเข้ามาจัดการระบบชลประทานเพื่อดึงน้ำไปสนับสนุนการปลูกพืชเพื่อขายในเขตอำเภอสันกำแพงที่อยู่นอกกลุ่มเหมืองฝายดั้งเดิมของชุมชน และการเข้ามาทำไม้ผ่านองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

ยิ่งไปกว่านั้นพ่อน้อยสามยังพยายามอย่างเต็มที่ในการพัฒนาสถานะของตนผ่านการสัมพันธ์กับรัฐที่สามารถทำได้เป็นอย่างดีเนื่องจากมีลูกเขยเป็นปลัดอำเภอเมืองเชียงใหม่ ถือเป็นข้าราชการระดับสูงพอสมควรในระดับท้องถิ่น ความสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐเป็นผลให้พ่อน้อยสามได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านดีเด่น และสามารถร่วมกับรัฐในการดัดแปลงทรัพยากรด้วยการทำกิจการทำไม้ที่เป็นกิจการที่ต้องอาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์กับข้าราชการระดับท้องถิ่น ยิ่งไปกว่านั้นพ่อน้อยสามยังพยายามพัฒนาสถานภาพให้สูงขึ้นกว่าระดับท้องถิ่น ด้วยการลงสมัครเป็นผู้แทนราษฎรที่สามารถเข้าถึงอำนาจในระดับชาติ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ

แต่อย่างไรก็ตามบทบาทของผู้นำทั้งสองคนไม่ได้รับการคัดค้านจากชุมชนเนื่องจาก ในอีกด้านหนึ่งรัฐไทยและทุนพยายามบีบคั้นชุมชนมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อผลักดันชุมชนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเงินตรา ประกอบกับทรัพยากรที่ดินของชุมชนไม่เพียงพอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้นดังที่กล่าวไปแล้ว ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องทำการเกษตรอย่างเข้มข้นขึ้นในที่ดินที่มีอยู่อย่างจำกัด และทางออกจึงเหลือเพียงการทำเกษตรเชิงพาณิชย์ที่พบว่าเมื่อทำแล้วชาวบ้านประสบความสำเร็จด้วยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ดินน้ำสามารถปลูกพืชไร้หลังฤดูทำนาได้ แต่ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านก็ใช้ความระมัดระวังอย่างมากในการเข้าสู่ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว กล่าวคือยังคงรักษาฐานการผลิตดั้งเดิมของคนคือการปลูกข้าวเหนียวพันธุ์พื้นเมืองไว้บริโภคในครัวเรือนเช่นเดิมแต่จะปลูกพืชไร้ในช่วงหลังการเก็บเกี่ยวข้าวเหนียวแล้ว

สืบเนื่องต่อมาจนถึงช่วงปลายทศวรรษที่ 2490 ถึงหลังปีพ.ศ.2500 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่รัฐและทุนเข้ามามีบทบาทกับชุมชนอย่างเข้มข้น ทั้งทางด้านการทำงานทะเบียนบ้าน การออกเอกสารสิทธิ์ และการทำบัตรประชาชน เพื่อประโยชน์ในการกันเขตป่าเป็นของรัฐ การเก็บภาษีและการเกณฑ์ทหาร ได้รัดกุมยิ่งขึ้น ประกอบกับการเติบโตอย่างเต็มที่ของระบบเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ ที่ชาวบ้านเริ่มมีการพัฒนาการผลิตอย่างเต็มที่ทั้งการนำพันธุ์พืชใหม่ๆมาทำลองปลูกและการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิตตามนโยบายของรัฐและการแนะนำของนายทุนการเกษตร

ผู้นำในช่วงนี้คือกำนันบุญทองที่พัฒนาตนเองผ่านการศึกษาแผนใหม่และการบวชเรียนในธรรมยุติกนิกายตามแบบของกรุงเทพฯ กำนันจึงเป็นอีกผู้หนึ่งที่ปฏิบัติตามนโยบายรัฐไทยผ่านการรับนโยบายจากอำเภอและการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้ามาสัมพันธ์กับชุมชนเช่นนายอำเภอ ดังจะเห็นได้จากพัฒนาการระบบสาธารณสุขโลก และการศึกษาชุมชนอย่างเต็มความสามารถ

แต่อย่างไรก็ตามผู้นำและชุมชนก็ได้ตอบสนองความต้องการของรัฐในทุกแนวทางดังเราพบว่าเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ขาดน้ำในภาคการเกษตรจากการแย่งชิงทรัพยากรของรัฐกำนันทองดีก็เป็นตัวแทนของชุมชนเพื่อเรียกร้องรัฐอย่างเต็มที่จากรัฐ โดยร่วมมือกับผู้นำชุมชนอื่นๆผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์เหมืองฝาย กลุ่มองค์กรดั้งเดิมที่คอยค้ำจุนภาคการเกษตรตั้งแต่อดีต ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่าปัจจัยหลักที่ส่งผลให้กำนันออกมาปกป้องทรัพยากรจากรัฐนี้เป็นผลจากการที่กำนันทองดีเองก็มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ที่ภาคเกษตรกรรมเช่นเดียวกับชาวบ้านคนอื่นๆ เนื่องจากกำนันทำหน้าที่หลักและมีที่นากว่า 30 ไร่

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและการแทรกแซงจากภายนอกกำนันยังพยายามรักษาระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชนให้เข้มแข็งด้วยการฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิม และการพัฒนาวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางความเชื่อและความศรัทธาของชุมชนให้เป็นองค์กรที่เข้มแข็งและสามารถสร้างความสามัคคีของชุมชน ในขณะที่ชาวบ้านเองก็ยังคงให้ความสำคัญกับการปลูกข้าวเหนียวเพื่อบริโภคในครัวเรือน อันเป็นสิ่งที่ชาวบ้านมองว่าเป็นสิ่งที่สร้างความมั่นคงให้แก่สมาชิกในครัวเรือน รวมทั้งมีการก่อตั้งองค์กรใหม่ๆเพื่อสร้างความมั่นคงแก่ชาวบ้าน เช่นการก่อตั้งกลุ่มฌาปนกิจ ที่เปรียบเสมือนสถาบันประกันชีวิตของชุมชนที่ชาวบ้านสามารถระดมความช่วยเหลือให้แก่ญาติผู้เสียชีวิต

แต่ในช่วงปลายของทศวรรษที่ 2510 องค์กรบางองค์กรเริ่มได้รับผลกระทบจากกระแสการพัฒนาและเริ่มอ่อนแอลง ที่เห็นได้ชัดคือวัดที่อ่อนแอลงจากการที่เด็กรุ่นใหม่นิยมศึกษาในระดับชั้นที่สูงขึ้นตามแนวการศึกษาของรัฐ และยังผลให้มีผู้บวชเรียนน้อย และกำนันทองดีก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้มากนักเพราะเป็นผู้นำในการพัฒนาการศึกษาแผนใหม่ที่มองว่าจะสามารถพัฒนาชาวบ้านให้สัมพันธ์กับภายนอกอย่างไม่เสียเปรียบ และเป็นจุดเปลี่ยนของชุมชนที่ชุมชนเลือกให้โรงเรียนทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาของชุมชนแทนที่วัดอย่างเต็มตัว

ในช่วงคาบเกี่ยวระหว่างทศวรรษที่ 2510 และทศวรรษที่ 2520 กำนันทองดีเป็นผู้นำในการพัฒนาระบบสาธารณสุขโลกของชุมชนเต็มที่ผ่านโครงการเงินปันและเป็นผลให้ชุมชนก้าวเข้าสู่

ระบบเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ในระดับเข้มข้นขึ้น นอกจากนั้นนโยบายการพัฒนากระบวนสาธาณูปโภคดังกล่าวยังได้รับการสืบทอดต่อ โดยกำนันบุญทองผู้ซึ่งได้เข้ามาทำหน้าที่แทนกำนันทองดีที่เกษียณอายุราชการ

กำนันบุญทองเป็นชาวบ้านที่พัฒนาตัวผ่านการค้าวัว-ควาย ที่มีจุดเริ่มต้นจากการค้าภายในท้องถิ่นจนสามารถเชื่อมโยงการค้ากับพ่อค้าระดับประเทศ ผลประการหนึ่งที่กำนันได้รับจากการค้าดังกล่าวก็คือความสามารถเชื่อมความสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจรัฐระดับชาติอันเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่ผู้นำชุมชนสัมพันธ์กับนักการเมืองระดับชาติแทนที่ข้าราชการระดับอำเภอที่เริ่มหมดบทบาทลง

ความสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลให้กำนันเป็นผู้มีอิทธิพลมากที่สุดคนหนึ่งในอำเภอคอยสะเก็ดรวมทั้งส่งผลให้กำนันมีทัศนคติเชิงบวกกับรัฐไทยอย่างมาก ดังพบว่ากำนันปฏิบัติตามนโยบายของรัฐอย่างเต็มที่ โดยการนำกฎหมายการปราบปรามอบายมุขมาใช้กับชุมชนอย่างเข้มงวด จนชุมชนบ้านหลวงเหนือ ได้รับการเชิดชูจากรัฐให้เป็นหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองและกำนันได้รับรางวัลกำนันดีเด่นรองอันดับที่ 1 ของจังหวัดเชียงใหม่ และได้รับรางวัลแทนบของคำจากรัฐ

ในขณะที่เดียวกันกำนันสามารถของบประมาณมาพัฒนาถนนของชุมชนเป็นถนนลาดยางซึ่งนอกจากจะเป็นการสนับสนุนการเกษตรเชิงพาณิชย์แล้วก็ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ช่องว่างระหว่างเมืองกับชุมชนลดลง จากการที่ชาวบ้านสามารถเดินทางเข้าเมืองได้สะดวกรวดเร็ว อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการเข้าศึกษาต่อในเมืองของชาวบ้านรุ่นใหม่และการเพิ่มขึ้นของการประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตร ดังพบว่ามีชาวบ้านประกอบอาชีพนอกชุมชน (ส่วนใหญ่คือเมืองเชียงใหม่) มากขึ้นในช่วงหลังปีพ.ศ.2528 แต่อย่างไรก็ดีองค์กรต่างๆในชุมชนก็ยังคงมีความเข้มแข็งจากการที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงมีวิถีชีวิตในชุมชน ยังคงประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลักและองค์กรระดมแรงงานตามประเพณียังคงจำเป็นต่อชุมชนรวมทั้งมีสมาชิกมากพอต่อการค้าจนภาคการเกษตร

ในช่วงหลังปีพ.ศ.2528 กำนันประคิษฐ์ได้รับเลือกให้เป็นผู้นำของชุมชนบ้านหลวงเหนือกำนันเป็นผู้พัฒนาคนผ่านการศึกษาแผนใหม่และการบวชในธรรมยุติกนิกาย และประสบความสำเร็จอย่างมากเมื่อสอบชั้นนักธรรมเอกได้และได้ไปบวชยังกรุงเทพฯ ผลที่ได้รับก็คือการที่กำนันสามารถหาเงินมาพัฒนาชุมชนคือการหาเงินสร้างพระอุโบสถตั้งแต่ยังบวชเรียน ผ่านความสัมพันธ์ที่มีต่อกับกลุ่มนันทุนในกรุงเทพฯ ความสามารถในการหาเงินมาบูรณะวัดดังกล่าวเป็นเหตุผลหลักประการหนึ่งที่ส่งผลให้ชาวบ้านเลือกให้เป็นผู้นำของชุมชน และกำนันไม่ได้ทำให้ชุมชนผิดหวังในความคาดหวังดังกล่าวเลย เนื่องจากกำนันประคิษฐ์สามารถนำงบประมาณเข้าพัฒนาชุมชนได้มากมายเมื่อเทียบกับผู้นำคนก่อนๆ ความสามารถดังกล่าวนอกจากจะมาจากความสามารถส่วนตัวของกำนันแล้ว ยังเป็นผลจากการที่รัฐมีงบประมาณพัฒนาชุมชนมากขึ้นจากการเติบโตของเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 2530 ที่เมืองไทยมีเศรษฐกิจดี และรัฐบาลมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นด้วยการให้โอกาสชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจพัฒนาตนเองมากขึ้นผ่านองค์กรบริหารส่วน

ตำบลที่มีรายได้และงบประมาณเป็นของตนเอง นอกจากนี้กำนันยังสามารถเชื่อมความสัมพันธ์กับ
 นักการเมืองท้องถิ่นที่ต้องการฐานอำนาจทางการเมืองคือฐานเสียงจากชุมชน

แต่อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ทำให้กำนันมีความเป็นตัวแทนของชุมชนไทลื้อ
 บ้านหลวงเหนือน้อยลงมีลักษณะเป็นตัวแทนของชาวบ้านทั้งตำบลมากขึ้น และมีลักษณะเป็นตัวแทน
 ของรัฐมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่ากำนันยังเป็นผู้ที่มีที่นาไม่มากนักจึงมองได้ว่าฐานทางเศรษฐกิจ
 ของกำนันจึงขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรน้อยกว่าผู้นำคนก่อนๆ สิ่งต่างๆเหล่านี้จึงยังผลให้กำนันคำนึง
 ถึงชาวบ้านในชุมชนบ้านหลวงเหนือน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับผู้นำที่เป็นทางการคนอื่นๆในอดีต และส่ง
 ผลให้การวางตัวเป็นผู้นำของชุมชนก็เป็นสิ่งที่กำนัน ไม่ให้ความสำคัญมากนัก ดังพบว่าชาวบ้าน
 ส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงลบต่อกำนัน โดยเฉพาะในกลุ่มชาวบ้านอาวุโสของชุมชนที่มีได้พิจารณา
 ความเป็นผู้นำจากความสามารถในการพัฒนาชุมชน(ทางวัตถุ) เพียงด้านเดียว

ในขณะเดียวกันสิ่งที่กำนันต้องคำนึงถึงอย่างมากในยุคนี้อยู่ที่การประสานประโยชน์ภายใน
 องค์การบริหารส่วนตำบล ต่อรองผลประโยชน์กับภายนอก การมีความสามารถในการ
 ประนีประนอม รวมทั้งมีความยุติธรรมเป็นที่ยอมรับได้ของสมาชิกภายในองค์กรดังกล่าว ซึ่งอาจ
 เป็นเรื่องปกติในปัจจุบัน ดังเราพบว่าในองค์การบริหารส่วนตำบลอื่นๆของประเทศไทย การไม่
 สามารถปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้ย่อมหมายถึงความขัดแย้ง การขัดผลประโยชน์ และนำไปสู่การขับ
 ออกจากตำแหน่ง หรืออาจมีความรุนแรงเกิดขึ้นได้

ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ชุมชนเองก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ระยะห่างระหว่างเมืองกับชุม
 ชนที่แคบลงเรื่อยๆ จากการพัฒนาของระบบคมนาคมและการที่ชาวบ้านรุ่นใหม่มีวิถีชีวิตผูกพันกับ
 เมืองมากขึ้นทั้งจากการศึกษาต่อในระดับสูงตามสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงในตัวเมือง ประกอบกับการ
 เติบโตของระบบเศรษฐกิจเมืองส่งผลให้ชาวบ้านจำนวนมากหันไปประกอบอาชีพในเมืองที่มีความ
 มั่นคงมากกว่าการประกอบอาชีพในภาคการเกษตร โดยเฉพาะในช่วงหลังปีพ.ศ. 2530 ที่มีชาวบ้าน
 ออกไปทำงานในเมืองเป็นจำนวนมาก กระบวนการดังกล่าวนี้เกิดเป็นปัญหาลูกโซ่ เนื่องจากการ
 เปลี่ยนอาชีพเท่ากับการเปลี่ยนฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน ระบบเศรษฐกิจการเกษตรอ่อนแอลง
 อย่างมาก จากการขาดสมาชิกที่เข้าร่วมมือในองค์กรระดมแรงงานตามประเพณีต่างๆ การขาดแรง
 งานทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นและชาวนาที่มีที่นาลน้อยไม่สามารถพึ่งพาการเกษตรได้อีกต่อไป
 กระบวนการดังกล่าวรุนแรงยิ่งขึ้นเมื่อเกิดวิกฤติการณ์เศรษฐกิจฟองสบู่ ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้นอย่าง
 มากและชาวบ้านที่มีที่นาลน้อยขายที่ทำกินของตน และชาวนาที่ยังคงยึดมั่นในอาชีพการเกษตรเหลือ
 เพียงกลุ่มชาวนาที่มีที่นามาก

ในภาคการเกษตรมีกลุ่มทุนเข้ามาสัมพันธ์กับชาวบ้านมากมายเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูก
 พืชไร่นาชนิดต่างๆ แต่ส่วนใหญ่ประสบความล้มเหลวเมื่อบริษัทไม่รับซื้อผลผลิตตามที่ตกลง โดยมี
 ชาวบ้านเป็นผู้รับภาระ อย่างไรก็ตามในท้ายที่สุดแล้วชาวบ้านก็ประสบความสำเร็จกับการปลูกพริก

หากแต่ความสำเร็จนั้นก็ยังคงเป็นความสำเร็จที่ไม่มั่นคงเช่นเดิม โดยมีปัจจัยด้านตลาดและภัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนด

ชาวบ้านในยุคใหม่นี้ต้องประสบกับปัญหาซับซ้อน หลากหลายและยากต่อการแก้ไขมากขึ้น แต่อย่างไรก็ดีชุมชนพยายามปรับตัวด้วยการจัดตั้งองค์กรใหม่ๆ หรือปรับกลุ่มองค์กรดั้งเดิมเพื่อแก้ไขและตอบสนองปัญหาที่เกิดขึ้นมากมายเช่นการตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อการดำรงอยู่ของสถาบันสงฆ์ การปรับตัวของกลุ่มเอมื่อเอวอัน โดยการจ้างแรงงานรับจ้างเพิ่มเติม ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการจ้างญาติพี่น้องที่เลิกทำการเกษตรแล้ว และการจัดตั้งกลุ่มนางข้าวเพื่อให้ความช่วยเหลือสมาชิกที่เดือดร้อนและเพื่อขายข้าวในราคาที่ดี โดยกำนันมีส่วนร่วมเป็น “เก๋า” หรือผู้นำในองค์กรระดับชุมชนทุกองค์กรตามหน้าที่ของการเป็นผู้นำชุมชน

อาจกล่าวได้ว่าสถานะการณ์ของชุมชนในปัจจุบันค่อนข้างขาดความมั่นคง จากการเปลี่ยนฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน และการที่ผู้นำมีความเป็นตัวแทนของชุมชนน้อยลงเรื่อยๆ ดังเห็นได้จากกรณีโครงการขายน้ำประปาให้แก่เมือง ยิ่งไปกว่านั้นเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจก็ไม่ใช่ทางออกสำหรับการขายแรงงานของชาวบ้านอีกต่อไป ทางออกที่ชาวบ้านเหลืออยู่ในปัจจุบันอาจเหลือเพียงการสร้างความเป็นชาวไทลื้อ¹ อัตลักษณ์สำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงระบบความสัมพันธ์และความช่วยเหลือระหว่างสมาชิกในชุมชน ด้วยหวังว่าจะสามารถส่งผลให้ชุมชนเป็นปึกแผ่นและมีอำนาจต่อรองทั้งกับภายนอกและกับผู้นำชุมชนให้คำนึงถึงความต้องการของชุมชนมากขึ้น แต่ในขณะที่เดียวกันสิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือการดำรงความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากหากในอนาคตชุมชนไม่ใช่ชุมชนการเกษตรที่ต้องพึ่งพาและสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดอีกต่อไป

¹ ความเป็น “ไทลื้อ” ซึ่งในที่นี้อาจมิใช่เพียงเรื่องของการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมเช่นการส่งเสริมให้เด็กพูดภาษาไทลื้อ หรือแต่งกายแบบไทลื้อเป็นสำคัญเท่านั้น หากแต่มีจุดเน้นสำคัญอยู่ที่การเชิดชูภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่อยู่ร่วมกันมา และมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติอย่างแน่นแฟ้น ดังพบว่ามีกรกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนในงานพิธีสำคัญต่างๆ โดยผู้นำอาวุโสของชุมชนคือกำนันทองดี และกำนันบุญทอง มีการพิมพ์ประวัติของชุมชนที่เน้นถึงการอยู่ร่วมกันมากกว่า 600 ปีแจกในหมู่บ้านสมาชิกเป็นต้น